

ПОШИРЕНІСТЬ ДЕПРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: КОРОТКИЙ ОГЛЯД

Гаврилькевич В'ячеслав

к. психол. н., доцент

havrylkevychv@khmnu.edu.ua

Кафедра психології та педагогіки

Хмельницький національний університет, Україна

Крук Станіслав

к. пед. н., доцент

slkruk19@gmail.com

Кафедра практичної психології та педагогіки

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Україна

Депресивні прояви у військовослужбовців протягом останнього десятиліття є предметом досліджень багатьох авторів. Але поки ще не було зроблено систематичного огляду і порівняння емпіричних даних, опублікованих різними дослідниками. Здійснення такого огляду стало метою нашого дослідження.

В цих тезах ми представили короткий огляд і порівняння результатів емпіричних досліджень поширеності депресивних проявів у військовослужбовців, що були опубліковані за період з 2019 до 2024 року [1; 3-6]. Розширений огляд наукових публікацій, присвячених депресивним проявам у військовослужбовців, представлено у нашій статті [2], поданій до публікації в науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності.

Узагальнені дані щодо поширеності депресивних проявів за результатами досліджень різних дослідників ми представили у таблиці 1.

Таблиця 1 – Поширеність депресивних проявів у військовослужбовців за результатами різних досліджень

Дослідники	Вибірка	Методики	Поширеність депресивних проявів
І. Каряка і С. Фартушна (2019) [3; 6, с. 35]	40 ВС строкової служби (віковий діапазон – 19-26 років)	«Шкала депресії» А. Бека	40 %
		«Диференційна діагностика депресивних станів» В. Жмурова	43 %
В. В. Яременко (2022) [7]	30 ВС УБД з фізичними травмами в госпіталі (віковий діапазон – 20-55 років)	«Диференційна діагностика депресивних станів» В. Жмурова	97 %

Продовження таблиці 1

Дослідники	Вибірка		Методики	Поширеність депресивних проявів
Л. Б. Сікорська, К. О. Островська, І. П. Островський (2023) [5]	97 ВС УБД у 2019-2020 роках (віковий діапазон – 19-56 років)		Шкала депресії тесту «Мінімульт»	77 %
С. А. Мул (2024) [4]	486 ВС УБД в зоні бойових дій у 2022 р. (віковий діапазон – 28-58 років)	304 ВС УБД (бойові підрозділи)	Методика виявлення наявності депресії та ступеню тяжкості депресивних розладів	44 %
		182 ВС УБД (органи управління)	Опитувальник респондента про стан здоров'я – шкала самооцінки депресії	17 %
А. Вараниця (2024) [1, с. 56]	45 ВС УБД, які повернулися із зони бойових дій (віковий діапазон – 23-55 років)		Методика К. Ізарда «Диференціальна шкала емоцій» (індекс тривожно- депресивних емоцій)	82 %

Примітка: ВС – військовослужбовці; УБД – учасники бойових дій.

Із таблиці 1 видно, що всі досліджені військовослужбовці учасники бойових дій належать до приблизно однакового вікового діапазону, лише військовослужбовці строкової служби належать до молодшого вікового діапазону. Але віковий діапазон досліджених військовослужбовців учасників бойових дій повністю охоплює віковий діапазон досліджених військовослужбовців строкової служби. Беручи до уваги цей факт, ми вважаємо, що з певним наближенням можна порівняти результати згаданих вище емпіричних досліджень, щоб виявити певні тенденції.

Як видно із таблиці 1, депресивні прояви найменш поширені (17 %) серед військовослужбовців органів управління, які на час дослідження перебували в зоні бойових дій, але безпосередньої участі в бойових діях не брали. С. А. Мул пояснює цей факт повним контролем і усвідомленням особистістю досліджуваного свого стану безпеки і відповідних умов професійної діяльності [4].

Поширеність депресивних проявів серед безпосередніх учасників бойових дій під час їх перебування в зоні бойових дій (44 %) лише трохи більша за поширеність депресивних проявів серед військовослужбовців строкової служби (40 %, 43 %) або майже така сама. У військовослужбовців, які повернулися із зони бойових дій, поширеність депресивних проявів майже вдвічі більша (77 %, 82 %), ніж у військовослужбовців безпосередніх учасників бойових дій в зоні бойових дій (44 %) і військовослужбовців строкової служби (40 %, 43 %), які не перебувають у зоні бойових дій. Найбільша поширеність депресивних проявів виявлена у військовослужбовців, які отримали фізичні травми під час участі в бойових діях, і на час дослідження перебували на лікуванні у військовому госпіталі (97 %).

Такі тенденції поширеності депресивних проявів серед військовослужбовців, на нашу думку, свідчать про те, що безпосередня участь у бойових діях є досить потужним фактором, який може спричинити виникнення депресивних проявів у більшості військовослужбовців. Але виникнення депресивних проявів не є жорстко зумовленим участю військовослужбовця в бойових діях, адже не у всіх учасників бойових дій були виявлені депресивні прояви різними дослідниками з використанням різних психодіагностичних методик. Ми, так само, як і згадані вище дослідники, вважаємо, що виникнення депресивних проявів у військовослужбовців зумовлюється багатьма чинниками, серед яких важливу роль відіграють внутрішні особистісні властивості військовослужбовця.

Те, що під час перебування військовослужбовця в зоні бойових дій поширеність депресивних проявів є відносно нижчою, ніж після повернення військовослужбовців із зони бойових дій, є досить цікавим фактом. На нашу думку, це зумовлено тим, що перебування в зоні бойових дій, тобто в ситуації постійного стресового напруження, вимагає від військовослужбовців мобілізації внутрішніх сил, зібраності і максимальної зосередженості на виконанні бойових завдань (стан стресової адаптації або резистентності – друга фаза загального адаптаційного синдрому за Г. Сельє). Такий стан бойової готовності є протилежністю депресивного стану, який є проявом стану дистресу, тобто стресової дезадаптації, виснаження (третьої фази загального адаптаційного синдрому за Г. Сельє). Більшість військовослужбовців перебувають саме у другій фазі загального адаптаційного синдрому, а меншість – у третій. З приводу цієї закономірності С. А. Мул пояснює, що як правило, військовослужбовець в стресовий період не розмірковує про своє життя, перспективи тощо, а вже після стресового періоду, у так званий час реалізації наслідків події, ситуації, що відбулася, настає період розмірковування, саме в цей момент стрес переходить в стадію депресивного стану і в подальшому в депресію [4].

Отримання військовослужбовцями фізичних травм під час участі в бойових діях є додатковим потужним чинником, який може спричинити виникнення у них депресивних проявів. При отриманні фізичних травм внаслідок участі в бойових діях депресивні прояви хоч і виникають у значної більшості військовослужбовців, але не у всіх. На нашу думку, це є ще одним свідченням того, що внутрішні особистісні чинники та інші зовнішні чинники і в цьому випадку відіграють значну роль. Виникнення депресивних проявів у військовослужбовців зумовлюється складною взаємодією внутрішніх і зовнішніх чинників.

Висновки. Проведений нами огляд наукових публікацій дозволив виявити певні тенденції щодо поширеності депресивних проявів у військовослужбовців. Депресивні прояви найменш поширені серед військовослужбовців органів управління, які на час дослідження перебували в зоні бойових дій, але безпосередньої участі в бойових діях не брали. Поширеність депресивних проявів серед безпосередніх учасників бойових дій в зоні бойових дій лише трохи більша за поширеність депресивних проявів серед військовослужбовців строкової служби або майже така сама. У військовослужбовців, які повернулися із зони бойових дій, поширеність депресивних проявів майже вдвічі більша, ніж у військовослужбовців безпосередніх учасників бойових дій в зоні бойових дій і військовослужбовців

строкової служби, які не перебувають у зоні бойових дій. Найбільша поширеність депресивних проявів виявлена у військовослужбовців, які отримали фізичні травми під час участі в бойових діях, і на час дослідження перебували на лікуванні у військовому госпіталі.

Виявлені тенденції поширеності депресивних проявів у військовослужбовців, на нашу думку, є цінними фактами для поглиблення розуміння закономірностей виникнення депресій у військовослужбовців. Знання цих закономірностей необхідне для розробки ефективних профілактичних заходів.

Список використаних джерел

1. Вараниця А. Особливості психоемоційних станів у військовослужбовців : кваліфікаційна дипломна робота; перший (бакалаврський) освітній рівень; спеціальність 053 «Психологія» / керівник О. Кулешова; Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2024. 66 с. URL: <https://elar.khmnpu.edu.ua/items/58dedb7c-8920-4ab6-82ea-6669852a67b8> (дата звернення: 31.10.2024).

2. Гаврилькевич В. К., Варвинець Л. А., Крук С. Л. Депресивні прояви у військовослужбовців: огляд літератури. *Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія*. 2024. № 2 (4).

3. Каряка І., Фартушна С. Психологічні чинники виникнення депресії у військовослужбовців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. № 3 (53). С. 70-76. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2019-53-3-70-76>.

4. Мул С. А. Депресії військовослужбовців в умовах правового режиму військового стану. *Технології розвитку інтелекту*. 2024. Вип. 8, № 1 (35). DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2024.8.1.11>.

5. Сікорська Л. Б., Островська К. О., Островський І. П. Напрями психотерапевтичної роботи з депресивними переживаннями військових. *Інклюзія і суспільство*. 2023. № 1. С. 82-89. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-1-10>.

6. Фартушна С. О. Корекційно-профілактичні засоби подолання депресії у військовослужбовців : дипломна робота випускника освітнього ступені «магістр»; спеціальність 053 «Психологія» / керівник – І. В. Каряка; Національний авіаційний університет. Київ, 2020. 117 с.

7. Яременко В. В. Особливості емоційних станів військовослужбовців в умовах війни : кваліфікаційна робота здобувача освітнього ступеня «магістр»; спеціальність 053 «Психологія» / керівник В. О. Рахманов; Національний авіаційний університет. Київ, 2022. 117 с.